Патик Андрій Анатолійович, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем експертно-криміналістичного забезпечення Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ОПТИМІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОКРЕМИХ ОРГАНІВ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Останніми роками Україна переживає хвилю реформ, які торкаються і правоохоронної сфери. Водночас у більшості економічно та соціально розвинутих країнах спостерігається оптимізація силових структур, спрямована на підвищення якості роботи кваліфікованих працівників та зменшення використання ресурсів, у т.ч. людських. Наприклад, у Литві за останні роки скорочено 25% особового складу поліцейських через дублювання ними одних і тих саме функцій. На прикладі країн Європейського союзу та США в Україні розпочалася трансформація підрозділів Національної поліції, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування, в підрозділ детективів. Наразі, в м. Бориспіль реалізується перший експериментальний проект із запровадження інституту детективів в поліції.

Звичайно, не всі позитивно зустріли зазначені зміни, що пов'язано з необхідністю пристосування до нових вимог та можливою втратою своєї посади. Однак, є і безліч переваг такої форми здійснення досудового розслідування. Найголовніша перевага – це покращення якості розслідування. Нарешті у оперативного працівника та слідчого появиться одна мета – притягнути винних до відповідальності та направити провадження до суду з достатнім для цього обсягом доказів. Незважаючи на те, що ці завдання завжди були прописані у національному законодавстві, однак на практиці оперативний працівник та слідчий залишались кожен при власних інтересах. І об'єднання їх в одній особі – вважаємо за найкращий спосіб вирішення цієї проблеми. Детектив нестиме відповідальність за якість розкриття правопорушення та проведення слідства від початку до кінця усього провадження. Зникнуть безперспективні доручення та «порожні» відписки на них. Детектив володітиме усією гласною та негласною інформацією у провадженні, зменшиться відсоток витоку інформації, що становить оперативну та слідчу таємницю, оскільки цим детектив нашкодить перш за все собі, і таке інше.

Схожа, але нажаль у протилежному ракурсі, складається ситуація зі спеціалістами та експертами.

Справа в тому, що обов'язки, які могла б виконувати одна особа були розділені між двома посадами, які до того ж відносяться до різних структурних підрозділів системи МВС України: інспектори-криміналісти (спеціалісти) до органів досудового розслідування Національної поліції України; експерти до Експертної служби МВС України.

Так, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року до системи поліції не входять підрозділи та служби, які можуть проводити експертні дослідження (ч. 3 ст. 13 ЗУ «Про Національну поліцію») [1]. Натомість в органах досудового розслідування Національної поліції України створена посада інспектора-криміналіста (техніка-криміналіста) у кримінальному провадженні, який має володіти науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і як спеціаліст бере участь у проведенні слідчих (розшукових) дій та надає практичну допомогу слідчим в організації їх проведення, відповідно до Положення про органи досудового розслідування Національної поліції України, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06.07.2017 № 570 [2]. А експертна служба залишається в системі Міністерства внутрішніх справ України, де і була створена [3; 4]. Відповідно до Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України від 3 листопада 2015 року № 1343, вона (Експертна служба) є системою державних спеціалізованих установ судової експертизи, діяльність якої спрямовується і координується Міністерством внутрішніх справ України. Експертна служба МВС безпосередньо підпорядковується Міністру внутрішніх справ України [5].

Перелік обставин, за яких спеціалізована пересувна лабораторія Експертної служби МВС може залучатися до участі у проведенні огляду місця події у кримінальному провадженні досить чіткий та обмежений, якщо точніше, вона виїжджає лише на резонансні злочини і тільки за письмовим (як виняток за усним з подальшим оформленням у письмовій формі) клопотанням керівника органу досудового розслідування або особи, що виконує його обов'язки. За фактами вчинення інших злочинів спеціалізована пересувна лабораторія залучається за спільно прийнятим рішенням керівництва відповідного підрозділу Експертної служби МВС та керівництва органу досудового розслідування про доцільність залучення спеціалізованої пересувної лабораторії для участі в проведенні огляду місця події, виходячи з категорії вчиненого злочину, об'єктивних обставин та необхідності застосування відповідних спеціальних знань [6].

Тому, в решті випадків на такі злочини виїжджають інспектори-криміналісти Національної поліції України, які не мають права проводити судові експертизи, у тому числі тих об'єктів, які вилучені ними ж при огляді місця події. Звідси, значна кількість погано зібраних матеріалів (зразків, об'єктів), оскільки інспектору не доведеться в подальшому з ними працювати, і на цьому його робота закінчена, експертизу вже буде проводити судовий експерт Експертної служби (звичайно ж, якщо слід виявиться придатним для дослідження).

Таким чином, якщо раніше спеціаліст і експерт поєднувались в одній особі, то на сьогодні це дві окремі посади, які поділили між собою обов'язки, але одна виконує свою частину на початковому етапі роботи з доказами, інша на завершальному. Тому, це дві складові частини єдиного механізму експертно-криміналістичного забезпечення кримінального провадження, які повинні злагоджено працювати задля досягнення максимально ефективної діяльності правоохоронної системи України. Інший спосіб вирішення зазначеної проблеми – зробити так, щоб ці обов'язки знову виконувала одна посадова особа, незалежно від того, до якого органу вона буде належати.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Верховна Рада України; Закон від 02.07.2015 р. № 580-VIII (зі змінами та доповненнями станом на 12.07.2017) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до Закону: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19.
2. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : МВС України; Наказ від 06.07.2017 р. № 570 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до Наказу http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17. – Назва з екрана.
3. Про судову експертизу : Верховна Рада України; Закон від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змінами та доповненнями станом на 01.01.2017) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до Закону : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12.
4. Про утворення експертної служби Міністерства внутрішніх справ : Кабінет Міністрів України; Постанова від 20.06.2000 р. № 988 (зі змінами та доповненнями станом на 22.06.2012) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до Закону : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988-2000-п. – Назва з екрана.
5. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : МВС України; Наказ від 03.11.2015 р. № 1343 (зі змінами та доповненнями станом на 28.02.2017) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до Положення : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15.
6. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : МВС України; Наказ від 03.11.2015 р. № 1339 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до Наказу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15. – Назва з екрана.